

YUMUŞAK GÜÇ JAPONYA’NIN SERT GÜÇ ARAYIŞLARI

Soft Power Japan in Search of Hard Power

Emine AKÇADAĞ*

Özet:

Tarihi boyunca orduya büyük önem veren, hatta bazı dönemler militarist yaklaşımlar benimsemiş Japonya, 1946 tarihinden sonra anayasal pasifizm dönemine girmiş ve ABD ile sıkı ilişkiler geliştirerek askeri güvenliğini tamamen ABD’ye bırakmıştır. Öte yandan gerçekleştirdiği ekonomik atılımlarla, ekonomik anlamda önemli bir güç haline gelmeyi başarmıştır. Ancak Soğuk Savaş sonrası değişen konjonktür, bölgesel bir güç olarak konumunu sağlamlaştırmak isteyen Japonya’nın askeri olarak güçlenmesi gerektiğini ortaya koymuştur. Bu bilinçle hareket eden Japonya’nın bugün artık sadece bir yumuşak güç olduğunu söylemek mümkün değildir.

Anahtar kelimeler: *Akıllı güç, Amerika, anayasa, askeri güç, Çin, Japonya, Kore, normalizasyon, yumuşak güç.*

Abstract:

Japan, which has given a great importance to the army throughout its history, even adopted a militaristic approach some time, entered a period of constitutional pacifism after 1946 and by improving relations with USA, left its military security entirely to the United States. On the other hand, with its economic progress, Japan achieved to become a major force in the economic sense. However, the changing conjuncture after the Cold War demonstrated that Japan must strengthen its military capacities in order to consolidate its position as a regional power. Thus, it is not possible to say anymore that Japan is only a soft power today.

Keywords: *Smart power, USA, constitution, military power, China, Japan, Korea, normalization, soft power.*

---

*Strasbourg Robert Schuman Üniversitesi, Yüksek Avrupa Bilimleri Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler ve Bölgesel Bütünleşme Süreci Bölümü Yüksek Lisans Mezunu.

GİRİŞ

Amerika'nın son olarak 2003'te Irak'ta askeri güce başvurması tüm dünyada Amerika'nın imajının ve nüfuzunun düşüş yaşamasına neden olmuştur. Bu durum tüm dünyada, ulusal hedeflere ulaşmada askeri gücün tek başına yeterli olmadığı sonucuna varılmasına neden olmuştur. Bu bağlamda akıllı güç (smart power) konseptine dayalı yeni bir dış politika biçimi ortaya çıkmıştır. Akıllı güç, ne sadece sert (hard power) ne de sadece yumuşak güçtür (soft power); akıllı güç, hem sert hem de yumuşak güçle oluşturulan entegre bir stratejidir.

Akıllı güç, güçlü bir askeri yapıya olan ihtiyacın önemini vurgulayan, aynı zamanda da nüfuz yaymak ve girişimlere meşruiyet kazandırmak için yumuşak gücü ön plana çıkaran bir yaklaşımdır.¹ Dışişleri Bakanı Hilary Clinton, akıllı güç araçları olarak ekonomik, askeri, politik, hukuki ve kültürel değerleri saymış ve her bir durum için uygun enstrüman veya bunların kombinasyonunun seçilmesi gerektiğini vurgulamıştır.²

Gerektiğinde sert gerektiğinde yumuşak uygulamak olarak ortaya çıkan bu yeni konsept, artık sadece askeri güce dayanmayan günümüz uluslararası ilişkilerinde ön plana çıkmakta ve devletleri askeri gücün yanında yumuşak güç unsurlarına da önem vermeye itmektedir. Diğer büyük güçler arasından sıyrılıp Asya Pasifik bölgesinde önemli bir aktör olma isteği taşıyan Japonya için durum bu genel çerçeveden farklıdır. İkinci Dünya Savaşı sonunda büyük bir yenilgi alan ve yeniden askeri bir güce dönüşmesi anayasal olarak yasaklanan Japonya'nın, 1945'ten itibaren uluslararası ilişkilerdeki rolünde belirleyici unsur yumuşak gücü olmuştur.

Ağır bir yenilgi almasına rağmen, kısa sürede hızla kalkınıp dünyanın önde gelen ekonomik güçlerinden biri olması, "Japon mucizesi" olarak

---

¹ Joseph Nye, "Get Smart," *Foreign Affairs* Vol 88 No 4 (July/August 2009).

² *American "Smart Power": Diplomacy and Development Are the Vanguard* (US Department of State: 4 May 2009), erişim tarihi 5 Mayıs 2010, www.state.gov/r/pa/scp/fs/2009/122579.htm.

değerlendirilmiş ve birçok gelişmekte olan ülke için örnek gösterilmiştir. Ayrıca Japon teknolojisinin üstünlüğü tüm dünyada kabul görmüştür.

Özellikle Afrika kıtasına yaptığı kalkınma yardımları, Japonya'nın yumuşak gücünü arttıran bir diğer unsurdur. Tokyo Afrika Kalkınma Konferansı'nın (TICAD) toplandığı 1993'ten 2001'e kadar Japonya'nın Afrika'ya yaptığı kalkınma yardımı 11 milyar dolara ulaşmıştır.³ 2006 yılında Japonya, ABD ve İngiltere'den sonra 11,6 milyar dolar ile en çok bölgesel kalkınma yardımı yapan ülke haline gelmiştir.⁴ Ayrıca Japonya, 2012 yılına kadar Afrika'ya 3,4 milyar dolarlık yatırımda bulunmayı öngörmektedir.⁵

Öte yandan Batı'nınkinden oldukça farklı bir kültüre sahip olan Japonya, bu farklılığı ile dikkat çekmekte ve ilgi uyandırmaktadır. Japon kültürüne olan ilgiden yararlanmak isteyen Japon Dışişleri Bakanlığı, Japon kültürünü yurtdışında tanıtmak amacıyla kurulmuş olan Japon Vakfı ile işbirliği içerisinde kültürel değişim programları yürürlüğe koymuştur. Ayrıca dünya gençliğinin ilgiyle izlediği animasyonlar, Japon kültürünü yansıtan filmler ve gençleri Japonca öğrenmeye iten mangalar, Japonya'nın kendi kültürüne özgü sanat anlayışı, Zen-Budizm ve dövüş sanatları gibi unsurlar Japonya'nın yumuşak gücünün artmasına katkıda bulunmaktadır. Douglas McGray'e göre, "Siyasi ve ekonomik şanssızlıklarının altında kalmak yerine, Japonya'nın kültürel etkisi artmıştır. Pop müzikten tüketici ekonomilerine, mimariden moda ve yemeklerden sanata kadar, Japonya [...] kültürel bir süper güç görünümündedir."⁶

---

³ Erişim tarihi 10 Mayıs 2010, www.mofa.go.jp/region/africa/pamph0311_f/oda-africa/index.html.

⁴ Erişim tarihi 10 Mayıs 2010, www.oecd.org/document/49/0,2340,fr_2649_201185_38341873_1_1_1_1,00.html.

⁵ "Japon-Afrique: investissement nippon de 3,4 milliards dollars à l'horizon 2010," 27 avril 2010, Bkz. Erişim tarihi 10 Mayıs 2010, www.lesafriques.com.

⁶ Douglas McGray, "Japan's Gross National Cool," *Foreign Policy* (Mayıs-Haziran 2002): 47.

Bununla birlikte, böylesine önemli bir yumuşak güce sahip olan Japonya, askeri güç bulundurma ve savaş ilan etme haklarından yoksundur. Akıllı güç stratejisi, günümüzde askeri gücün öneminin geçmişe oranla azalmakla birlikte hiçbir zaman tam olarak yok olmadığını ortaya koymaktadır. Bu durumda cevaplanması gereken soru anayasası tarafından kısıtlanan Japonya'nın askeri güce dolaylı olarak da akıllı güce sahip olup olamayacağıdır. Jeopolitik açıdan bakıldığında, irili ufaklı binlerce adadan oluşan bir ada devleti oluşu ve Asya kıtasına yakınlığı göz önünde bulundurulduğunda bu bölgeden gelebilecek tehditlere açık bir ülke olan Japonya, güvenliğini sağlamak için etkili bir askeri güç olmak durumundadır. Bu hipotez bu çalışmanın öne sürdüğü temel argümandır. Diğer bir hipotez ise bölgedeki konumunu sağlamlaştırmak ve tam anlamıyla güçlü bir aktör olmak için, sahip olduğu yumuşak gücü, askeri güç ile desteklemesi gerektiğinin bilincinde olan Tokyo, anayasal kısıtlamalara rağmen Soğuk Savaş sonrası dönemde askeri normalizasyonu sağlayacak çalışmalara başlamıştır.

1. DÜNYA SAVAŞI'NIN SONUNA KADAR JAPON ASKERİ GÜCÜ

Japonya'da yüzlerce yıl ikili bir devlet yapısı ve yönetim sistemi görülmüştür: Kyoto'da saltanat süren bir imparatorluk ve başkent dışında hüküm süren askeri bir yönetim. Oldukça güçlü olan bu askeri aristokrasinin üstünlüğü, Japonya'nın hızla bölge ülkelerini tehdit edecek nitelikte modern bir orduya sahip olmasını sağlamıştır.⁷

1600'lerin başından 19.yüzyılın yarısına kadar kendini dış dünyadan izole eden Japonya, 1850'lerde başta Amerika'nın ve diğer Batılı devletlerin zorlamalarıyla izolasyonu kaldırıp uluslararası ilişkilere dâhil olmaya başlamıştır. Batı müdahalesinin artmaya başladığı bu dönemde, Meiji'nin imparator olarak başa geçmesi ve feodal düzeni yıkıp ülkede geniş çaplı bir modernleşme sürecini başlatması Japonya için önemli bir dönüm noktası

---

⁷ Yves Lacoste, *Büyük Oyunu Anlamak* (İstanbul: NTV Yayınları, 2007), 160.

olmuştur.⁸ Politik, ekonomik ve sosyal alanlarda birçok reform, Meiji döneminde (1868–1912) Japonya'yı feodal bir toplumdaki modern bir topluma dönüştürmüştür. Meiji tarafından öncelikli olarak yapılan atılımlardan ilki Prusya – Alman modelinde olduğu gibi bir Anayasa oluşturmak olmuştur(1889). Prusya – Alman Sistemine benzer bir şekilde bir devlet yapısı öngören Meiji Anayasası imparatora bağlı bir Parlamenter sistem geliştirmeyi amaçlamıştır.

Askeri alanda Japonya'nın en önemli başarıları 1895 Çin savaşı ve 1905 Rus savaşı olmuştur. Japonya'nın Batıya açıldıktan çok kısa bir zaman sonra böyle bir başarı sağlaması, Japonya'da milliyetçiliği ve militarizmi kuvvetlendirmiştir.

1930'lu yılların başında patlak veren ekonomik kriz, Japonya'da militarizmi daha da güçlendirmiştir. Japonya içinde bulunduğu ekonomik krizi aşmak için, askeri kanadın baskılarıyla, Mançurya ve Çin'i işgal etme planları yapmaya başlamıştır. Ayrıca iki dünya savaşı arası dönemde ölüm oranının güçlü biçimde düşmesiyle Japon nüfusunun artması ve doğal kaynakların gelişen sanayi ihtiyaçlarını karşılamada yetersiz kalması Japonya'nın daha geniş bir “yaşam alanı” (Büyük Doğu Asya Ortak Refah Alanı) talep etmesine yol açmıştır. Dolayısıyla Japonya, önce Mançurya'ya daha sonra da Çin'e saldırmıştır.

1941 yılında Japonya, Japon yayılcılığına tepki gösteren ve Çin'i destekleyen ABD'nin Hawaii'de bulunan Pearl Harbor Limanı'na bir hava saldırısı düzenlemiştir.⁹ Ertesi gün toplanan ABD Kongresi Rusya hariç diğer müttefiklerle birlikte Japonya'ya savaş ilan etmiştir. İkinci Dünya Savaşı, Pasifik'te ABD ve Japonya'nın üstünlük mücadelesine sahne olmuş ve savaş Japon ekonomisini alt-üst etmiştir. 6 Ağustos 1945'te Hiroşima'ya, iki gün sonra da Nagazaki'ye ABD tarafından atom bombası atılmasıyla mağlubiyeti kesinleşen Japonya, 14 Ağustos'ta kayıtsız şartsız teslim

---

⁸ Edwin P. Hoyt, *Japonya: Asker Bir Ulusun İntiharı* (İstanbul: Sabah Kitapları, 1995), 22.

⁹ Fahir Armaoğlu, *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi* (İstanbul: Alkım Yayınevi, 2004), 275.

olmuştur. ABD ordusu, müttefik güçler tarafından işgal ordusu olarak Japonya adalarına yerleştirilmiştir.

Japonya, II. Dünya Savaşı'nı kaybettikten sonra, General MacArthur komutasında "Müttefik Kuvvetler Yüksek Komutanlığı" tarafından yönetilmeye başlamıştır. Bu birim, Japonya'nın ekonomik ve siyasal yapısında bir takım değişiklikler yapmıştır.¹⁰ Bu değişikliklerin en önemlileri, Japonya'da demokratik bir alt yapıyı oluşturma amacıyla İmparator'un yetkilerinin tekrar gözden geçirilmesi ve Japon ordusunun tasfiyesi olmuştur.¹¹ ABD'nin ilk uygulaması Meiji Anayasasını yürürlükten kaldıracak yeni bir Anayasa yapmak olmuştur. Amerika tarafından oluşturulan komisyonun hazırladığı anayasa 1947'de yürürlüğe girmiştir.

Bu Anayasa ile Japonya'ya özgü olan kurumlar tamamen değiştirilmemiş yetki ve sorumluluklar demokratikleşme bağlamında yeniden düzenlenmiştir.¹² İmparatorun yetkileri azaltılarak sembolik bir konuma getirilmiş, Ulusal Meclis tek yasama organı olarak kabul edilmiştir. Ancak Japonya'nın politikalarını temelden etkileyecek en önemli değişiklik, Anayasanın 9. Maddesinin öngördüğü savaştan uzaklaşma ve demilitarizasyon hükmüdür:

Adalet ve Düzen temelindeki bir dünya barışına içtenlikle bağlı olarak, Japon Halkı, ulusun egemenlik hakkı çerçevesinde ve uluslararası çatışmaların çözüme kavuşturulmasında savaşı bir araç olarak görmediğini ifade eder. Yukarıdaki bentte açıklanan amacı yerine getirmek için kara, deniz ve hava kuvvetleri ve savaşta kullanılabilir diğer kaynakları hiçbir zaman geliştirmeyecektir. Devletin savaşçılık hakkı hiçbir zaman tanınmayacaktır.

---

¹⁰ Armaoğlu, *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi*, 455.

¹¹ Sydney Giffard, *The Development of Democracy in Japan: Japan Among The Powers 1890-1990* (Yale University Press, 1994), 280.

¹² Bill Gordon, "The Allied Occupation of Japan," Mayıs 2000, erişim tarihi 9 Mayıs 2010, wgordon.web.wesleyan.edu/papers/alliedoc.htm.

2. ABD-JAPONYA ZORUNLU İTTİFAKI

Anayasanın 9. Maddesi uyarınca Japonya'nın askeri güç bulundurması ve polis kuvvetleri dışında silahsızlandırılmasından sonra, bölgede Japonya'nın güvenliği tamamen ABD tarafından sağlanmaya başlanmıştır. II. Dünya Savaşı süresince düşman bir devlet olarak görülen ve savaşın sonunda işgal edilen Japonya, bölgesinde özellikle Çin ve Kore'de komünist yönetimlerin iktidara gelmesinden sonra, ABD için çok önemli dost ve müttefik bir ülke konumuna gelmiştir.¹³

Ayrıca barış antlaşmasının bir gereği olarak savunma harcamalarına getirilen GSMH'nin yüzde 1'ini aşmama koşulu sayesinde, Japonya bütün dikkatini ekonomik alana çevirmiş, ABD'nin güvenlik şemsiyesi altında kaynaklarını tamamen ekonomik yatırımlara yönlendirme imkânına kavuşmuştur. ABD'nin ekonomik yardımları Japon ekonomisinin düzelmesindeki önemli pay sahibidir. Buna ilaveten işgücü üretkenliğinin çok yüksek olması Amerikan şirketlerini mallarını ABD'de üretmek yerine Japonya'dan ithal etmeye itmiştir.¹⁴ Dolayısıyla ABD'ye ihracatın önemli boyutlarda artması ekonomik kalkınmayı hızlandıran bir diğer faktördür. Böylece Japonya, İkinci Dünya Savaşı'nda ağır bir yenilgiye uğramasına rağmen hızla kalkınmış ve dünyanın önde gelen ekonomik güçlerinden biri haline gelerek "Japon mucizesi"ni gerçekleştirmiştir.

1951 yılında ABD ve Japonya arasında imzalanan San Francisco güvenlik antlaşmasıyla Japonya'nın rolü daha da belirginleşmiştir. Bu antlaşma ile Japonya hiçbir zaman saldırgan bir ülke konumuna gelmemesi, askeri yapılanmanın sadece güvenlik konsepti çerçevesinde kurulması, Japon silahlı kuvvetlerinin diğer müttefiklerle entegre olabilecek şekilde düzenlenmesi öngörülmüştür.¹⁵ Yine bu antlaşmaya göre, ABD kuvvetleri Japon topraklarında konuşlanabilecek, Uzak Doğu'da barış ve güvenliğin

---

¹³ Oral Sander, *Siyasi Tarih; İlkçağlardan 1918'e* (Ankara: İmge Yayınları, 2003), 365.

¹⁴ Lacoste, *Büyük Oyunu Anlamak*, 161.

¹⁵ David J. Lu, *Japan: a documentary History (The Late Tokugawa Period to the Present)* (M.E.Sharpe, 1997), 499-500.

sağlanması amacıyla, Japonya'ya içerden ve dışarıdan gelebilecek saldırılara karşı bu ülkeyi koruyacaktır.¹⁶ Yani ABD kuvvetleri iç ayaklanmaları bastırma konusunda da yetkilidir. Ayrıca antlaşmanın ikinci maddesine göre, Japonya ABD'nin onayı olmadan üçüncü bir devletin üslerini kullanmasına izin vermeyecektir.¹⁷ 1954 yılında da ABD ile karşılıklı savunma antlaşması yapılmış ve Japonya'nın meşru müdafaa hakkı kabul edilerek, *Jiei-tai* (Öz Savunma Kuvvetleri) adıyla yeni savunma kuvvetleri oluşturulmuştur.

Bu tarihlerde Japonya'nın güvenlik stratejisi, "Yoşida Doktrini" olarak adlandırılan barışçıl esaslar üzerine kurulmuştur. Bu doktrin, ABD tarafından sağlanacak güvenlik şemsiyesi altında Başbakan Yoşida'nın koymuş olduğu ekonomik hedeflere ulaşma amacını taşımaktadır. Başbakan Yoşida'ya göre, "Bir ada devlet olarak 91 milyon nüfusa ulaşan Japonya'nın ve Japon halkının medeni devletler standardında hayat sürmeleri gerekmektedir. Bunu gerçekleştirmenin tek yolu da deniz aşırı ticaret hacminin geliştirilmesinden geçmektedir."¹⁸

Soğuk Savaş yıllarında Yoşida doktrini temel olarak Japonya'nın dış politikasını belirlemektedirken, Soğuk Savaş döneminin sonuna doğru yavaş yavaş Japonya'nın düşük profilli dış politika ve güvenlik anlayışının değiştirilmesi isteği ön plana çıkmıştır. 1990'lı yılların başından itibaren ABD'nin hegemon konumunun zayıflamaya başlaması Japonya'nın dünyanın geri kalanıyla da güvenli ilişkiler tesis etmesini gerekli kılmış ve güvenlik algılamalarını değiştirmiştir.¹⁹

Örneğin uluslararası sistemde Birleşmiş Milletler (BM) Güvenlik Konseyi'nin gittikçe önem kazandığı yeni koşullar altında Japonya da BM Barış Gücü Operasyonlarına katılımında daha aktif rol oynamaya başlamıştır.

---

¹⁶ Lu, *Japan*: 499-500.

¹⁷ Michael Jonathan Green and Patrick M. Cronin, *The U.S.-Japan Alliance: Past, Present, and Future* (New York: Council of Foreign Relations, 1999), 16.

¹⁸ Christopher W. Hughes, *Japan's Security Agenda, Military, Economic, Environmental Dimensions* (Washington: Lynne Rienner Publishers, 2004), 123.

¹⁹ Tsuyoshi Kawasaki, "Postclassical Realism and Japanese Security Policy," *The Pacific Review* Vol 14 No 2 (2001): 231-232.

Bunun yanında Japon hükümetleri BM Güvenlik Konseyi'nde temsil edilebilme yönünde alternatif arayışlar içinde olmuş ve bu çerçevede Japonya tarafından Güvenlik Konseyi'nin yeniden yapılandırılmasına yönelik reform istekleri Genel Kurul'da sürekli gündeme getirilmiştir.

1990'lar ABD-Japonya ittifakının yeniden tanımlanmasına yönelik bir takım gelişmelere de sahne olmuştur. 1992'de Başkan George Bush ile Başbakan Miyazawa Kiichi arasında imzalanan ABD-Japonya Küresel Ortaklık Tokyo Bildirgesi, 1996'da Başkan Bill Clinton ile Başbakan Hashimoto Ryutaro arasında güvenlik üzerine imzalanan ortak bildirme ve yine 1997'de iki ülke arasında savunma alanında işbirliğine yönelik 1978'de imzalanan metnin revize edilmesi gibi gelişmeler karşılıklı işbirliğinin geliştirilmesine katkıda bulunmuştur.

3. BÖLGESEL GÜÇLERİN JAPON GÜVENLİK ALGILAMALARINA ETKİSİ

Soğuk Savaş sonrası dönemde uluslararası konjoktürde yaşanan değişimler Japonya'nın güvenlik algılamalarında değişikliğe yol açmıştır. Öncelikle Tokyo için Rus tehlikesi tam anlamıyla bitmemiştir, zira hiçbir barış antlaşması imzalanmamış ve kuzey sınırı tam olarak çizilememiştir. İkinci Dünya Savaşı'nda Japonya'yı yenen eski Sovyetler Birliği, Japonya'nın kuzeydeki Kuril adalarını kendi topraklarına katmıştır. 1950'li yıllardan bu yana Japonya, adaların iade edilmesini talep etmekte, ancak Rusya, ABD ve Kanada sınırına yakın, hem jeopolitik hem de doğal kaynaklarının zenginliği açısından önemli olan Kuril adalarını vermemekte ısrar etmektedir.²⁰ Bu ada sorunu yüzünden iki ülke arasında henüz bir barış anlaşması da imzalanamamıştır. Japonya parlamentosunun 2009 yılında aldığı « Kuril adaları ezeli toprağımızdır » kararı iki ülke ilişkilerinde yeniden gerilime yol açmıştır.²¹ Soğuk Savaş sonrası Rusya'daki istikrarsızlık ve bu ülkenin gerek

---

²⁰ The Kuril Islands Dispute, erişim tarihi 4 Mayıs 2010, www1.american.edu/ted/ice/kurile.htm

²¹ "Rusya ve Japonya bu adaları 60 yıldır paylaşamıyor," 9 Temmuz 2009, erişim tarihi 4 Mayıs 2010, www.tumgazeteler.com/?a=5293709.

nükleer gerekse konvansiyonel gücü Japonya için tedirgin edici bir unsurdur. Ayrıca Vladimir Putin'in başkanlığı döneminde Rusya'nın Asya'da aktif bir politika izlemesini, bölgedeki ABD hegemonyasına karşı Çin ile işbirliğine girmesini, iki ülkenin Şanghay İşbirliği Örgütü nezdinde de yakınlaşmalarını ve Rusya'nın Çin'e önemli oranda silah ihraç etmesini Japonya endişe ile izlemektedir.

II. Dünya Savaşı'nda birbirleriyle savaşan Japonya ve Çin, 1945 yılından sonra uzun bir süre ilişkilerini normale döndürememişlerdir. Japonya'nın savaş boyunca gerçekleştirdiği yıkımlar, iki toplum arasında nefret duygularının oluşmasına sebep olmuştur.²² 1971 yılında ABD ile Çin ilişkilerinin iyileşmesi Japonya'yı da etkilemiş ve iki ülke arasında siyasi olmasa da ticari ilişkilerin yoğunlaşmasının önünü açmıştır. Ancak Japonya ile Çin arasında, etkilerini bugün de hissettiren bazı anlaşmazlıklar bulunmaktadır. Öncelikle Çin'in, Tayvan'la Japonya arasında kalan ve etrafında zengin petrol ve doğalgaz kaynaklarının bulunduğu tahmin edilen Senkaku Adaları üzerinde hak iddia etmesi ilişkilerde soruna neden olmaktadır. Öte yandan iki ülke ilişkilerinde Doğu Çin Denizi'nin egemenlik sorunu da göze çarpmaktadır. İki ülkenin münhasır ekonomi alanının belirlenmesindeki zorluk, gerginliği artırıcı bir faktördür. Japonya, 2005 yılında Doğu Çin Denizi'ndeki gaz yatağının, gerektiğinde tek taraflı olarak işletilmesini kabul etmiştir.²³ İki ülke ilişkilerindeki temel sorunlardan bir diğeri de şüphesiz Tayvan'ın statüsüdür. 1972'deki Çin-Japon Ortak Bildirisi'nde Japonya, Tayvan'ın Çin Halk Cumhuriyeti'nin bir parçası olduğunu kabul etmiştir.²⁴ Daha sonraki dönemlerde Tayvan ile ilgili tüm resmi açıklamalarda « tek Çin » üzerinde durulmuş ve Tayvan ile ilişkilerin geliştirilmeyeceği vurgulanmıştır.²⁵ Ancak 2003 yılında Japon Başbakanı Mori'nin Tayvan ziyareti, Japonya'nın Tayvan'ın özgürlüğünün radikal savunucularından Lee Teng-hui'ye vize vermesi, 2005 yılında ABD ve Japonya'nın Tayvan sorununu, Asya-Pasifik Bölgesindeki ortak strateji

---

²² Lacoste, *Büyük Oyunu Anlamak*, 163.

²³ Mohammed Fadhel Troudi, "Les rapports entre le Japon et ses proches voisins des nouveaux enjeux pour l'Asie du Nord-Est," *Géopolitique* 26 (2010): 105.

²⁴ Troudi, "Les rapports," 108.

²⁵ Troudi, "Les rapports," 108.

konularından biri kabul eden bir bildiri imzalaması Çin'in Japonya'nın bu konudaki inandırıcılığını sorgulamasına neden olmuştur.

Jeopolitisyen Yves Lacoste'a göre bugün Japonya'nın dış politikadaki sorunları daha çok geçmiş Japon emperyalizminin komşu ülkelerde bıraktığı izlenim ile ilgilidir.²⁶ Japonya-Çin ilişkileri gibi Japonya-Güney Kore ilişkileri de bu saptamayı doğrular niteliktedir. Japonya'nın Kore'yi işgali ve işgal süresince yapılan muameleler bugün iki ülke arasındaki sorunun kaynağıdır. Örneğin, Japon liderlerin İkinci Dünya Savaşı'ndaki savaş suçlularının da bulunduğu Yasukuni Anıtı'na resmi ziyaretleri, Çin'de olduğu gibi Kore'de de olumsuz tepkiler doğurmuştur.²⁷ Tarih kitaplarında 20. Yüzyılın ilk yarısını yanlış öğretmekle suçlanan Japonya bu konuda komşularının beklediği adımları atmamakta, ortak komisyon kurulması fikrine olumlu yaklaşmamaktadır.²⁸ Japonya ve Kore arasındaki kıta sahanlığı ve adalar sorunu da yine tarihle alakalı sorunlardır. Özellikle Koreliler tarafından Dokdo, Japonlar tarafından Takeşima olarak bilinen kayalıklar bu sorunların en sembolik olduğu yerdir. Uluslararası deniz hukukunda kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölge gibi ekonomik açıdan önemli kavramların ortaya çıkmasıyla birlikte, daha önceden pek sahiplenilmeyen bu tür kayalıkların önemi de artmıştır. Bununla birlikte 1965 yılında imzalanan antlaşma ile iki ülke ilişkileri normale dönmüş, Japonya, Güney Kore'nin önemli ticari ortaklarından biri haline gelmiştir.²⁹

Japonya için önde gelen bir tehdit unsuru olan Kuzey Kore'ye bakıldığında, bu ülke 1950-53 savaşları ardından Asya-Pasifik'te kendi aleyhine oluşan durum sebebiyle, nükleer silah geliştirmeyi öncelikli hedef haline getirmiş, Güney Kore'nin ciddi bir gelişme göstermesi ve 1990'da Doğu bloğunun parçalanmasıyla da nükleer faaliyetlerine hız vermiştir. 1968 yılında imzalanan ve halen 192 ülkenin taraf olduğu Nükleer Silahların Yayılmasının Önlenmesi Antlaşması'ndan (NPT) 2003 yılı ortalarında

---

²⁶ Lacoste, *Büyük Oyunu Anlamak*, 163.

²⁷ Troudi, "Les rapports," 103.

²⁸ Troudi, "Les rapports," 103.

²⁹ Troudi, "Les rapports," 94.

çekildiğini açıklamıştır. 2006 yılında Pasifik'te gerçekleştirdiği füze denemesi ile Japonya topraklarını vurabilecek seviyeye geldiğini dünya kamuoyuna göstermiştir. Özellikle 11 Eylül saldırılarından sonra nükleer silahların terör gruplarının ya da terörist ülkelerin eline geçme korkusunun yaygınlaşması Kuzey Kore'ye yönelik endişelerin artmasına neden olmuştur. Bu noktada Kuzey Kore'nin nükleer silah geliştirme faaliyetlerinden en çok rahatsızlık duyan Japonya başta olmak üzere ABD, Çin, Güney Kore, Rusya Federasyonu'nun da içinde olduğu Altılı Müzakere grubu oluşturulmuştur. Kuzey Kore, Altılı Müzakere grubu ile görüşmelerin sonucunda 2005 yılında bütün nükleer programlarını sona erdirmeye sözü vermiş olmakla birlikte 2006 yılında bir nükleer deneme gerçekleştirerek büyük tepki toplamıştır.³⁰ 2009 yılında da ikinci nükleer denemesini gerçekleştirerek nükleer faaliyetlerine devam ettiğini göstermiştir. Şüphesiz bu gelişmeler Japonya açısından endişe vericidir. 2003'te Japon uzmanlar, Kuzey Kore'nin Japonya'ya ulaşma kapasitesine sahip 1300 km menzilli en azından 100 füzesi olduğu tahmininde bulunmuşlardır. Hatta bazı uzmanlara göre büyük bir kriz anında (Tayvan sorunu gibi) Çin ile birlikte hareket edecek bir Kuzey Kore'nin, elindeki füzeleri Japonya'ya karşı kullanma ihtimali bulunmaktadır.³¹

4. NORMALİZASYONA DOĞRU

Soğuk Savaş sonunda değişen konjonktür ve gerek ABD gerekse bölgesel güçlerle olan ilişkiler, Japonya'nın askeri alanda yeniden güçlenme ve uluslararası ve bölgesel güvenlik konularında söz sahibi olma amaçlı çalışmalarda bulunmasına neden olmuştur. Bu çalışmalar, yaygın olarak «normalizasyon» kavramı ile tanımlanmaktadır.³² Yani dünyanın ikinci büyük ekonomisi haline gelen ve sivil bir gücün sahip olması gereken özelliklere sahip Japonya, uluslararası ilişkilerdeki konumunu güçlendirmek için sivil gücün yanı sıra askeri güce de sahip olma amaçlı çalışmalara başlamıştır.

---

³⁰ Uzun Gökerman, "Nükleer silah ve caydırıcı güç olma politikaları," *İndigo Dergisi* 52 (Ocak 2010).

³¹ Lacoste, *Büyük Oyunu Anlamak*, 185.

³² B. Singh, "Japan's post-cold war Security Policy: bringing back the normal State," *Contemporary Southeast Asia* Vol 24/1 (April 2002).

4.1. ABD İle İttifakın Yeniden Tanımlanması

Kore Savaşı, ABD'yi bölge güvenliğini sağlamak adına Japonya'yı güçlendirmeye itmiştir. 1950 yılında yaklaşık 75.000 kişiden oluşan « Polis Kuvvetleri » oluşturulmuş, bu birim daha sonra deniz gücünün de eklenmesiyle 1952'de 110.000 kişilik « Ulusal Güvenlik Kuvvetleri » birimine dönüştürülmüştür.³³ Ayrıca bir « Güvenlik Ajansı » ve ülkenin güvenliğine hizmet edecek hava kuvvetleri kurulmuştur. Kore Savaşı sonunda da « Güvenlik Kuvvetleri » birimine bir de hava gücü eklenerek « Öz Savunma Kuvvetleri »ne dönüştürülmüş, 1954'te de « Savunma Ajansı » açılmıştır.³⁴

Japon güvenlik politikalarının oluşumunda I. Körfez Savaşı da önemli bir tarihtir. ABD önderliğindeki ittifak güçlerine ciddi oranda bir finansal destekte bulunmasına rağmen askeri personel ve ekipman göndermekten kaçınması tepkilere neden olmuştur. Bu savaş, askeri gücün hâlâ uluslararası ilişkilerde belirleyici bir etmen olduğunu ve Japonya'nın böyle bir güce sahip olmadığını göstermiştir.³⁵ Bu durum Japonya'nın güvenlik alanına daha fazla eğilmesine yol açmıştır. 1992 yılında Japonya, barış koruma operasyonlarına katılımını sağlayacak yasayı çıkarmış ve bunun sonucunda da Kamboçya'daki Birleşmiş Milletler (BM) operasyonu için 1800 asker göndermiştir.³⁶ Çin ve Güney Kore başlangıçta bu duruma kuşkuyla yaklaşmış, ancak Japon güçlerinin operasyona olumlu katkısı uluslararası toplum tarafından kabul görmüştür.³⁷ Bu nedenle 2001–2002 yıllarında Japonların Pasifik Asya bölgesindeki bir diğer BM operasyonu olan Doğu Timor misyonuna katılımı tepki çekmemiştir.³⁸

---

³³ Roger Tebib, “Le Japon, Sa politique de securite et ses actions internationales,” *Geostrategiques* (2010): 90.

³⁴ Tebib, “Le Japon, Sa,” 90.

³⁵ Regine Serra, “Japan: l’héritage irakien,” *Politique Etrangère* (Janvier 2005): 47.

³⁶ Susanne Alden and Ramses Amer, *The United Nations and Peacekeeping: Lessons Learned from Cambodia and East Timor* (Umea Working Papers in Peace and Conflict Studies 4, July 2007) 2.

³⁷ Serra, “Japan:” 180.

³⁸ Paul Midford, “Japan’s Response to Terror: dispatching the SDF to the Arabian Sea,” *Asian Survey* 2 (March/April 2003).

1995'te Japon otoriteleri savunma programının temel hatlarını *National Defense Program Outline* ile belirlemiş ve Meşru Müdafâ Güçlerinin güçlendirilmesi üzerinde durmuştur.³⁹ 1999 yılında imzalanan Güvenlikte Yeni Yönelimler Belgesi (*Guidelines*) Tokyo'yu Washington nezdinde stratejik ortak haline getirmiş ve Japonya'nın güvenlik alanında yeni inisiyatifler oluşturmasına (Füze savunma sistemi üzerine ABD ile ortak bir araştırma projesi gibi) olanak sağlamıştır.⁴⁰

4.2. 11 Eylül Sonrası Dönem

11 Eylül saldırılarının hemen ardından 12 Eylül sabahı başbakan Kouzumi saldırıları kınamış ve saldırıların sadece ABD halkına ve yönetimine değil, aynı zamanda demokratik dünyaya yapılmış bir saldırı olduğunu, uluslararası terörizme karşı ABD ve müttefiklerinin her zaman yanında olacaklarını belirtmiştir.⁴¹

Ayrıca 16 Temmuz 2003 tarihinde Avustralya hükümeti ile yaptığı ortak bir deklarasyonda Kouzumi, "Teröre karşı alınabilecek en sert tutumumuzu takınacağız. Ortak çıkarlarımız ve bölgesel istikrar açısından amacımız uluslararası organize suçların, nükleer silahların ve kitle imha silahlarının kontrol altına alınmasıdır. Hükümetlerin, çok taraflı organizasyonların, ulus üstü güçlerin ortak çalışmaları terörizme karşı savaşta dayanışma ve sıkı işbirliği içerisinde olmaları başarı için çok önemlidir. Bu bakımdan APEC, ASEAN gibi içinde bulunduğumuz bölgesel organizasyonların terörel savaşta etkin rol oynaması için mücadele edeceğiz." açıklamasında bulunmuştur.⁴²

---

³⁹ *National Defense Program Outline*, December 1995, erişim tarihi 2 Mayıs 2010, www.mofa.go.jp/POLICY/security/defense96/index.html.

⁴⁰ The Guidelines for Japan-U.S. Defense Cooperation, 1999, erişim tarihi 2 Mayıs 2010, www.mofa.go.jp/region/n-america/us/security/guideline2.html.

⁴¹ "Statement of the Prime Minister of Japan", 12 Eylül 2001, erişim tarihi 4 Mayıs 2010, www.kantei.go.jp/foreign/koizumispeech/2001/0911seimei_e1.html.

⁴² *Australia - Japan Joint Statement on Cooperation to Combat International Terrorism*, Speeches and Statements of Prime Minister, 16 Temmuz 2003, erişim tarihi 4 Mayıs 2010, www.kantei.go.jp/foreign/koizumispeech/2003/07/16terro_e.html.

Japonya, 11 Eylül saldırılarının hemen ardından ABD ve müttefiklerine terörle savaşta insani yardım ve lojistik destek konularında yardımlarda bulunacağını deklare etmiştir. Ayrıca Tokyo yönetimi Mecliste acil bir oturum düzenlemiş ve bu oturumda Öz Savunma Kuvvetleri Yasası'nda bir takım düzeltmeler yapılarak “Anti-Terörizm Özel Önlemler Yasası” Meclisten geçirilmiştir.⁴³ Böylece Japonya, Öz Savunma Deniz Kuvvetleri'ne ait güçleri Hint Okyanusu'na gönderme olanağı bulmuştur. Yine bu bağlamda Afganistan harekâtına maddi destekte bulunan Japonya, özellikle Afgan devletinin yeniden inşası faaliyetlerine katkıda bulunmuştur. Terörle mücadele amaçlı çıkarılan bu yasa, Japonya'nın askeri alandaki normalizasyon sürecine de önemli katkı yapmıştır. Nitekim teröre karşı işbirliği içindeki uluslararası toplum, bu süreçte Japonya'nın askeri katkısının meşruiyetini mevzu bahis etmemiştir.⁴⁴

Japonya, 20 Mart tarihinde, ABD'nin Irak operasyonu ile aynı tarihte yapılan bakanlar kurulu toplantısının ardından şu kararları almıştır:

“Kitle imha silahlarının ve nükleer silahların kullanımının ve üretiminin uluslararası güç birliğiyle önlenmesi Japonya ve diğer ulusların barış içinde yaşaması için gereklidir. Kitle imha silahlarının kullanımı sadece Asya anakarası için değil Japonya'yı çevreleyen bölge barışı için de çok önemlidir. Japonya Irak'ın nükleer silahsızlandırılması için sürekli gayret göstermiş ve diplomatik çaba içerisinde olmuştur. Tüm uluslararası baskı ve BM kararlarına rağmen Irak maalesef bu tür kitle imha silahları barındırmaya ve üretmeye devam etmiştir. Uluslararası camianın barışçıl çözüm çabalarına olumlu karşılık vermemiştir. Ulusal çıkarlarına paralel olarak ve uluslararası toplumun sorumlu bir bireyi olarak Japonya, bu defa

---

⁴³ The Anti-Terrorism Special Measures Law, October 2001, erişim tarihi 6 Mayıs 2010, www.kantei.go.jp/foreign/policy/2001/anti-terrorism/1029terohougaiyou_e.html

⁴⁴ Midford, “Japan's Response.”

Irak'a karşı müttefiklerimizin ve ABD'nin başlatmış olduğu güç kullanımına destek vermektedir."⁴⁵

Ayrıca Koizumi hükümeti, Irak'taki yeniden inşa faaliyetlerine ve insani yardımlara katılmayı öngören özel önlemler yasasını Temmuz 2003'te meclisten geçirmiş ve Japon Öz Savunma Kuvvetleri yaklaşık 1.000 kişilik bir birlikle Şubat 2004'de Irak'a konuşlandırılmıştır.⁴⁶ Şüphesiz bu gelişme Japonya'nın gerek İkinci Dünya Savaşı sonrasında bu yana süregelen dış politika anlayışında gerekse de ABD ile ittifak ilişkilerinde çok önemli bir dönüm noktası teşkil etmiştir.⁴⁷ Ayrıca Japon Öz Savunma Kuvvetleri'nin BM operasyonları dışındaki operasyonlara müdahil olmasına temel teşkil etmesi bakımından Japon güvenlik politikası açısından da büyük önem taşımaktadır.

5. NORMALİZASYON DÖNEMİ

10 Mayıs 2004 yılında Koizumi hükümetinin onayladığı yeni ulusal savunma programı (National Defense Program Outline) Japon güvenlik ve savunma politikasına önemli değişiklikler getirmiştir. 1976 ve 1995'te yürürlüğe giren ve düşük profilli Japon dış politikası öngören programlardan farklı olarak 2004 Programı savunmaya yönelik olup ulusal sınırlar dışındaki operasyonlarda esneklik ve kapasite artırımı üzerinde durmaktadır.⁴⁸ İstihbarat ve karar alma prosedürlerindeki otonominin güçlendirilmesi, uluslararası işbirliğinin artırılması ve ABD ile olan işbirliğinin kuvvetlendirilmesi hedeflenmiştir. Ayrıca bu Program, ABD ile sadece

---

⁴⁵ Statement by Prime Minister Junichiro Koizumi, Cabinet Decision, 20 March 2003, erişim tarihi 6 Mayıs 2010,

www.kantei.go.jp/foreign/koizumispeech/2003/03/20danwa_e.html.

⁴⁶ Hakan Gönen, "Küreselleşme Çağında Japonya-ABD İlişkileri ve Japon Dış Politikasında Yeni Açılımlar," *Panorama Dergisi* 16 (Şubat 2006).

⁴⁷ Gönen, "Küreselleşme."

⁴⁸ Yuki Tatsumi, *National Defense Program Outline: A New Security Policy Guideline or a Mere Wish List?* (Center for Strategic and International Studies, 20 december 2004).

teknolojide değil, füze savunma sistemleri gibi askeri araştırma-geliştirme konularında da işbirliğini öngörmektedir.⁴⁹

Öte yandan 2007 yılında Japon Savunma Bakanlığı, Savunma Ajansı'nın yerini almış ve savunma politikaları dört maddede özetlemiştir: BM faaliyetlerini ve uluslararası işbirliğini desteklemek, dünya barışının sağlanmasındaki yükümlülüklerini yerine getirmek; halkın refahını sürdürmek, vatanseverliği beslemek, ulusal güvenliğinin temellerini kurmak; savunma kapasitesini meşru müdafaa ölçülerinde, ulusal kısıtlamalarla uyumlu olarak tahsis etmek ve çatışmalarda güvenlik antlaşmalarıyla uyumlu olarak ABD ile birlikte hareket etmek.⁵⁰

2008 yılında Japonya Öz Savunma Kuvvetleri mensupları sayısı yaklaşık 230.000'e, GSMH'nin %1'i olarak belirlenmiş savunma bütçesi de 5 milyar dolara yükselmiştir.⁵¹ 130.000 askeri personelden oluşan kara ordusu, 800 ana muharebe tankına ve önemli miktarda tanksavar helikoptere; 44.000 personele sahip deniz gücü, 52 savaş gemisi, 16 denizaltı, 5 amfibik, 74 lojistik ve destek gemisine; 45.600 personele sahip hava gücü 270 savaş uçağına sahiptir.⁵² Günümüzde ABD-Japon işbirliği uzay alanını da kapsamaktadır. Kuzey Kore tehdidine karşı füze savunma sistemine sahip olmak isteyen Japonya, günümüzde kullanılan en etkili füze savunma sistemlerinden *Aegis* ve *Patriot* sistemlerinin alımı konusunda ABD ile anlaşmaya varmıştır.⁵³ Bunun yanı sıra Soğuk Savaş sonrası dönemde Japonya'da ordu yeniden prestij kazanmaya başlamıştır. Öz Savunma Kuvvetleri'ndeki açık bir pozisyona başvuranların sayısı 1991'de 4,4 iken bu sayı 2003'te 45'e çıkmıştır.⁵⁴

---

⁴⁹ Tatsumi, *National Defense Program Outline*.

⁵⁰ "Basic of Defense Policy", Japan Ministry of Defense, erişim tarihi 6 Mayıs 2010, www.mod.go.jp/e/d_policy/dp02.html.

⁵¹ Henri Paris, "Du néant à la force de réserve policière, puis à la force armée," *Géopolitique* 26 (2010):74.

⁵² Paris, "Du néant à," 74.

⁵³ Paris, "Du néant à," 74.

⁵⁴ Paris, "Du néant à," 72.

Ayrıca ekonomik büyümesinin en önemli sağlayıcısı olan enerji kaynakları konusunda neredeyse bütünüyle dışa bağımlı olan Japonya, bu açığı kapatmak için, ülkesinde inşa ettiği elliden fazla nükleer reaktörü işler hale getirmiştir. Mevcut nükleer reaktörleri, sadece enerji ihtiyacı için kullanan Japonya'nın, sahip olduğu geniş teknoloji birikimi sayesinde, kendi savunmasını tek başına sağlamak durumunda kaldığında, ordusunu çok kısa sürede dünyanın en güçlü nükleer kapasiteli orduları arasına sokabileceği göz önünde bulundurulmalıdır.⁵⁵ Zira nükleer silah üretmek için gereken plütonyum, Japonya'nın elinde bol miktarda bulunmaktadır.

Normalizasyon sürecine girmiş olmakla birlikte Japonya, ABD ile askeri işbirliğine hâlâ büyük önem vermektedir. Bugün ABD'nin Doğu Asya'da Güney Kore ve Japonya'daki üslerinin dışında bir üssü bulunmamaktadır ve Okinawa'daki Kadena hava üssü ABD'nin Asya'daki en büyük hava üssüdür.⁵⁶ Çin'in önlemez yükselişi ve Kuzey Kore tehdidi göz önünde bulundurulduğunda Okinawa üssünün stratejik önemi daha da artmaktadır. Ancak 25–30 bin civarında ABD askeri personelinin çalıştığı üsteki Amerikan varlığı, gerek turizm potansiyelini baltalayarak adanın ekonomisine darbe vurması, gerekse Amerikan askerlerinin adanın yüz kızartıcı suçlara karışması nedeniyle ada halkının tepkisine yol açmaktadır.⁵⁷ 2009 yılında Başkan Obama'nın Japonya ziyareti sırasında Okinawa adasındaki Amerikan üssünün taşınması konusu gündeme gelmiştir. Üsse bağlı sorunları hafifletmek için adadaki üslerin konumlarının yeniden planlanması ve ABD personelinin bir kısmının Gam'a transferi kararlaştırılmıştır. Adadaki ABD üslerinin ağırlığını azaltmak ve bir kısım toprağı daha halka açabilmek için denizin ortasına bir helikopter pisti (heliport) inşası da dâhil çeşitli projeler üzerinde durulmuştur.⁵⁸ Ancak Mayıs 2010'da yapılan açıklamada üssün tasfiyesinin mümkün olmadığı belirtilmiştir. Eski Savunma Bakanı Shigeru Ishiba, "ABD-Japonya ilişkilerini korumak gerekir. Amerika bizimle aynı değerlere sahiptir. ABD

---

⁵⁵ Lacoste, *Büyük Oyunu Anlamak*, 164.

⁵⁶ Bahadır Pehlivanürk, "ABD-Japonya İlişkileri: Cennete Bir Diken," Stratejik Düşünce Enstitüsü, 12 Aralık 2009.

⁵⁷ Pehlivanürk, "ABD-Japonya İlişkileri."

⁵⁸ Pehlivanürk, "ABD-Japonya İlişkileri."

olmazsa Japonya'yı kim koruyacak?"⁵⁹ açıklamasıyla Amerika ile askeri işbirliğinin hâlâ Japonya için önem taşıdığına altını çizmiştir.

Son olarak 2009 yılında yayımlanan White Paper'da (Defence of Japan 2009) da ABD ile ilişkilerin güçlendirilmesi konusu ayrı bir başlık altında incelenmiş (Part III, chapter II, Strengthening of the Japan-U.S. Security Arrangements) ve ABD-Japonya güvenlik antlaşmaları, Japon ulusal savunmasının temel direği olarak nitelendirilmiştir.⁶⁰ Bu ittifakın öneminin sürekli arttığı ve Japonya'nın da tereddütsüz olarak bu işbirliğini koruyup güçlendireceğinin altı çizilmiştir.⁶¹

5.1. Anayasa Değişikliği

Japonya pratikte normalizasyon dönemine girmiş olmakla birlikte teoride anayasasının 9. maddesindeki kısıtlamalar nedeniyle çelişkiler yaşamaktadır. Büyük bir yenilginin ardından, yabancı bir otorite tarafından dönem şartlarına uygun olarak hazırlanan bir anayasa, günümüz konjonktüründe Japon çıkarları ve güvenliği için ciddi bir dezavantaj teşkil etmektedir. Bu nedenle, 1990'lı yılların başından beri anayasa değişikliği Japonya'nın gündemindedir. Anayasaya göre değişiklik için Parlamento üyelerinin 2/3'ünün onayı ve akabinde halk oylaması gerekmektedir.⁶²

Liberal Demokrat Parti'nin inisiyatifi ile Japonya'nın beş büyük partisi 1999 yılında bu konuda çalışma yapmak amacıyla Komisyon kurulmasını kabul etmiştir. Ancak anayasa değişikliği sonrası artacak savunma harcamalarının zaten durgun olan ekonomiye yeni bir yük getireceğine ilişkin eleştiriler nedeniyle bugüne kadar bir sonuca ulaşamamıştır.

---

⁵⁹ "Le Japon rénonce à déloger ses GI," *Le Figaro*, 5 Mai 2010, erişim tarihi 8 Mayıs 2010, www.lefigaro.fr/international/2010/05/04/01003-20100504ARTFIG00671-le-japon-renonce-a-deloger-ses-gi.php.

⁶⁰ *Defence of Japan 2009*, Annual White Paper, erişim tarihi 8 Mayıs 2010, www.mod.go.jp/e/publ/w_paper/2009.html.

⁶¹ *Defence of Japan 2009*.

⁶² *Japon Anayasası*, erişim tarihi 7 Mayıs 2010, www.solon.org/Constitutions/Japan/English/english-Constitution.html.

Ancak anayasa değişikliği Japonya'nın gündeminde kalmaya devam etmektedir. Nisan 2004'te iktidardaki Liberal Demokrat Partisi Anayasa'nın dokuzuncu maddesini değiştirme teklifini sunmuş, Liberal Demokrat Parti üyelerinin 2/3'ü, Demokrat Parti üyelerinin de 1/3'ü bu anayasa değişikliğine olumlu yaklaşmıştır.⁶³ Şubat 2005'te Liberal Demokrat Parti, Anayasa'nın dokuzuncu maddesinin değiştirilmesinde gayret göstereceğini yenilemiş, başbakan Koizumi iktidarı süresince yeni güvenlik tehditleri ve özellikle Kuzey Kore tehdidi göz önünde bulundurularak anayasanın 9. maddesinin değiştirilmesi gerektiği üzerinde durmuştur.⁶⁴ Söz konusu değişikliğe, geleneksel olarak tüm anayasa değişikliklerine karşı çıkan Sosyal Demokrat Parti (eski Sosyalist Parti) ile Komünist Partisi dışındaki partiler ılımlı yaklaşmaktadır. 2007 yılında Shinzo Abe hükümetinin inisiyatifi ile Japon parlamentosunun alt kanadında, anayasada bazı düzenlemelere gidilebilmesi için referandum düzenlenmesine ilişkin bir çerçeve yasa kabul edilmiş ve bu referandumun en erken 2010 yılında yapılması öngörülmüştür.⁶⁵

5.2. Bölgesel Güçlerle Gelişen İlişkiler

Japonya, normalizasyon süreci ile askeri gücünü arttırırken bir yandan da bu gücü pekiştirmek ve bölgesindeki konumunu güçlendirmek için ittifak arayışları içine girmiştir. Soğuk Savaş sonrası ekonomi ve teknoloji alanındaki başarıları sayesinde yükselmeye başlayan Hindistan'ın Hint Okyanusu'nu kontrol eden stratejik konumu ve kapasitesini arttırdığı deniz kuvvetleri, Japonya'nın Doğu-Batı güzergâhına dayalı deniz ulaşımını ilgilendirmeye başlamış, dolayısıyla Japonya bu ülke ile işbirliğini geliştirme yoluna gitmiştir.

---

⁶³ Richard J. Samuels, *Constitutional Revision in Japan: The Future of Article 9* (The Brookings Institution, Center for Northeast Asian Policy Studies, 15 December 2004), erişim tarihi 7 Mayıs 2010, www.brookings.edu/fp/cnaps/events/20041215.htm.

⁶⁴ Hideaki Kaneda, "Reforming Japans constitution," *Project Syndicate*, 2 May 2005.

⁶⁵ "Le Japon veut rétablir le droit à la guerre dans sa constitution," *Le Figaro*, 15 Mai 2007, Bkz. Erişim tarihi 7 Mayıs 2010, www.lefigaro.fr.

Japonya Başbakanı Hatoyama'nın Aralık 2009'daki Hindistan ziyareti sırasında da Japonya-Hindistan Ortak Deklarasyonu imzalanmıştır. Söz konusu deklarasyonda öne çıkan konu ise güvenlik ve işbirliğinin eylem planının ortaya konmasıdır. İki ülke arasında dışişleri bakanları ve savunma bakan yardımcıları düzeyinde her yıl 2+2 modeline dayanan diyalog mekanizmasının kurulması, iki ülkenin kara kuvvetleri ve Hint Okyanusu'nun güvenliğini korumak için deniz kuvvetlerinin düzenli diyalog sürecine saygı göstermeleri, korsanlara karşı Somali açıklarına ortaklaşa savaş gemileri göndermeleri ve deniz felaketlerine karşı kurtarma eğitimi başlatılması gibi dokuz konuda savunma-işbirliği anlaşması yapılmıştır.⁶⁶

Güney Asya'nın en büyük ülkesi olan Hindistan, Çin gibi, son yıllarda yükselmekte olan ülkelerden biridir ve Çin'in de doğal jeostratejik rakibidir. 1962 yılında Hindistan-Çin arasında sınır bölgesi nedeniyle çatışma yaşanmış, iki ülke arasındaki gerginlik Tibet meselesi ile birlikte devam etmiştir. Ayrıca Çin'in, Pakistan'a yönelik savunma ve ekonomi alanındaki yardımları, ikili ilişkilerin normalleşmesini engellemektedir. Ekonomik gücüne bağlı olarak bölgede artan Çin etkisi, bu ülkeyi dengelemek için Hindistan'ın yeni bir arayış içine girmesine ve Japonya ile ilişkilerini güçlendirmesine yol açmıştır. Dolayısıyla iki ülke güvenlik alanında işbirliği yaparak bir anlamda Çin'i dengelemeye çalışmaktadır.⁶⁷

2007 yılında Japonya ile Avustralya arasında Japonya'yı ABD'den sonra Avustralya'nın en yakın müttefiki yapacak savunma anlaşması imzalanmıştır. Terörle mücadele, denizlerin güvenliği, sınır koruma ve felaketlerde yardım alanlarındaki güvenlik işbirliğini öngören bu anlaşma çerçevesinde istihbarat paylaşımında da işbirliği yapılması öngörülmüştür.⁶⁸

---

⁶⁶ Erkin Ekrem, *Hindistan-Japonya Güvenlik İşbirliği ve Çin: Hindistan'ın Güvenlik Tehdit Algılaması* (Stratejik Düşünce Enstitüsü, Ocak 2010).

⁶⁷ Ekrem, *Hindistan-Japonya*.

⁶⁸ "Australia in Japan security deal," *BBC*, 13 March 2007, erişim tarihi 7 Mayıs 2010, news.bbc.co.uk/2/hi/asia-pacific/6444207.stm.

Ayrıca Japonya, Güney Doğu Asya Ülkeleri Birliği'nin (ASEAN)⁶⁹ kuruluşu ile özellikle ekonomik alanda büyük kazanımlar elde etmiştir. Japonya'nın, ASEAN'la olan ilişkileri esas olarak 1977 yılında Japon Devlet Başkanı Fukuda'nın «Fukuda Doktrini» olarak bilinen dış politika değişikliğine gitmesiyle başlamıştır. Fukuda Doktrini asıl olarak 3 maddeden oluşmaktadır: Japonya'nın askeri bir rolü reddetmesi ve Güneydoğu Asya'da barış ve refahı desteklemesi, karşılıklı güvenlik anlayışı ve ASEAN'ın eşit bir ortağı olarak işbirliğinde bulunma isteği.⁷⁰ Doktrinin en önemli mesajı, bölgedeki barış ve istikrarın pekiştirilmesi isteği, ASEAN'ın desteklenmesi ve ASEAN'ın kalıcı bir bölgesel örgüt olarak görülmesidir.⁷¹

Ekonomik alan dışında ASEAN ülkeleri ile Japonya arasındaki en önemli işbirliğinin deniz güvenliği alanında olduğu görülmektedir. Japon ekonomisi için ticaret gemilerinin Malaka Boğazı'ndan güvenli geçişinin taşıdığı önem bu ülkeyi deniz güvenliği ile ilgili politikalar geliştirmeye ve çalışmalarda bulunmaya itmektedir. Bu bağlamda Japonya, özellikle Singapur, Tayland, Malezya ve Endonezya ile işbirliği geliştirmiştir. 1997-98 dönemindeki Asya ekonomik krizi, Malaka Boğazı'nda korsan faaliyetlerin artmasına neden olmuştur. Japonya da bu tarihlerden itibaren korsanlarla mücadele çalışmalarına hız vermiş, kıyı devletlerdeki sahil koruma ile ilgili yasaların düzenlenmesi ve güçlendirilmesi için çalışmalarda bulunmuştur.⁷² Ayrıca Uluslararası Denizcilik Örgütü'nün deniz haydutluğu ile ilgili eğitim ve araştırmalarına finansal destek vermiş, Haziran 2004'te "Asya Sahil Koruma Ajansları Liderleri Toplantılarını" (Heads of Asian Coast Guard Agencies Meetings) düzenlemiş, 2005'te ASEAN-Japonya Deniz Güvenliği ve

---

⁶⁹ Güney Doğu Asya Ülkeleri Birliği (ASEAN), üye ülkelerde ekonomik büyümeyi hızlandırmak, bölgesel barışa katkıda bulunmak, ekonomik, sosyal, kültürel, teknik, bilimsel alanlarda karşılıklı yardımlaşmayı artırmak amacıyla 8 Ağustos 1967'de Endonezya, Malezya, Filipinler, Singapur ve Tayland'ın katılımı ile kurulmuştur. Günümüzde örgütün üye sayısı 10'dur. (Brunei, Kamboçya, Endonezya, Laos, Malezya, Birmanya, Filipinler, Singapur, Tayland ve Vietnam).

⁷⁰ William W. Haddad, "Japan, The Fukuda Doctrine, And ASEAN," içinde *Japan And Southeast Asia*, Ed. Wolf Mendl (London: Routledge, 2001): 127-128.

⁷¹ Haddad, "Japan, The Fukuda," 127-128.

⁷² Yoichiro Sato, *Southeast Asian Receptiveness to Japanese Maritime Security Cooperation* (Asia-Pacific Center for Security Studies, September 2007), 2.

Korsanlarla Mücadele Seminerine (ASEAN-Japan Seminar on Maritime Security and Combating Piracy) ev sahipliği yapmıştır.

Doğu Asya ülkelerinin ekonomik gelişimi ve endüstrileşmesi neticesinde Malaka Boğazı'nı trafiğinin artmasıyla deniz güvenliği ortak çıkar haline gelmiştir. Bunun üzerine Japonya'nın önerisi ile deniz korsanları ile mücadelede bilgi paylaşımı ve şüpheli gemilerin tespit edilmesi hususlarında kıyı devletleri arasında işbirliğini sağlayacak *Regional Cooperation Agreement on Combating Piracy and Armed Robbery against Ships in Asia* (Asya'da Gemileri Hedef Alan Silahlı Soygun ve Korsanlıkla Mücadele için Bölgesel İşbirliği Anlaşması) 2006 yılında kurulmuştur.⁷³ Deniz ticareti güvenliğinin sağlanmasına yönelik girişimleri, Japonya'nın güvenlik konusunda Güneydoğu Asya ülkeleri ile diplomatik ilişkilerinin gelişimine de katkıda bulunmuştur.

SONUÇ

İkinci Dünya Savaşı'nda yenilgiye uğrayan Japonya, ABD tarafından işgal edilmiş ve ABD tarafından hazırlanan yeni anayasayı kabul etmek zorunda kalmıştır. Bu anayasa uyarınca Japonya'nın kara, deniz ve hava güçleri bulundurma ve savaş ilan etme hakkı elinden alınmıştır. Ancak Soğuk Savaş konjonktüründe ABD'nin Japonya'ya bakışı değişmiş, 1951 San Fransisco Konferansı'nda Japonya bağımsızlığını kazanmıştır. Bununla birlikte 1951'de imzalanan Güvenlik Anlaşması, Japonya'nın güvenliğinin ABD tarafından üstlenilmesine yasal zemin hazırlamıştır. ABD ile 1954'te karşılıklı savunma antlaşması yapılmış ve Japonya'nın meşru müdafaa hakkı kabul edilerek, Öz Savunma Kuvvetleri adıyla yeni savunma kuvvetleri oluşturulmuştur. 1960 yılında yapılan yeni bir antlaşmaya göre Japonya'nın kendi iç güvenliğinden sorumlu olması, ancak ABD kuvvetlerinin ulusal güvenliğe katkıda bulunmak ve Uzak Doğu'da barışı sağlamak için Japon hava, kara ve deniz sahasını kullanabilmesi kabul edilmiştir. 1999'da iki ülke

---

⁷³ *Regional Cooperation Agreement on Combating Piracy and Armed Robbery against Ships in Asia*, Bkz. Erişim tarihi 8 Mayıs 2010, www.mofa.go.jp/Mofaj/gaiko/kaiyo/pdfs/kyotei_s.pdf.

arasında ABD-Japonya Savunma Anahatları (US-Japan Security Guideline) imzalanmış ve Japonya Öz Savunma Kuvvetleri'ne, meydana gelebilecek çevresel tehditlere karşı müdahale etme yetkisi tanınmıştır. 11 Eylül sonrası ilgili yasaların çıkarılmasıyla, ABD'nin küresel çapta terörizm ile savaşına destek veren Japonya için kuvvetlerini dünyanın farklı bölgelerine gönderme yolu açılmıştır.

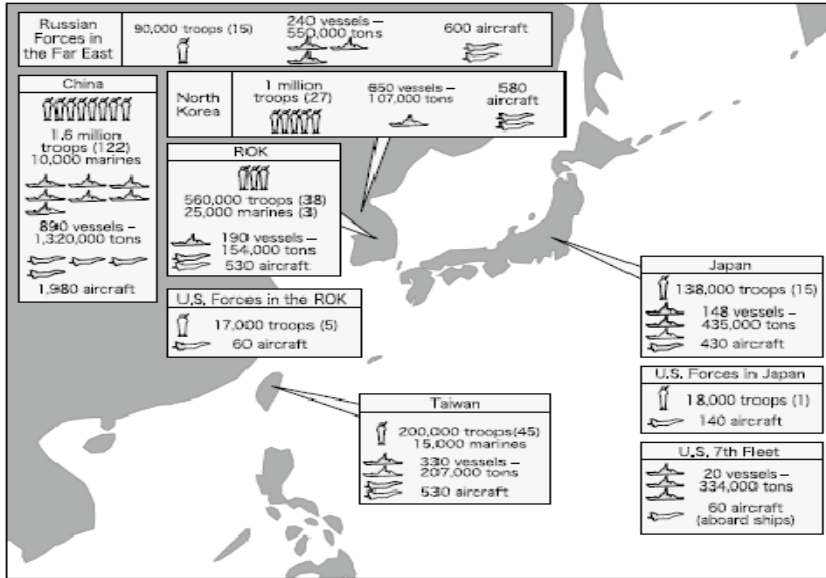
Öte yandan Kuril Adaları sorundan dolayı Tokyo ile Moskova arasında halen bir barış anlaşması yapılamaması neticesinde Rus-Japon ilişkilerinde güven duygusunun gelişmemesi, çok yoğun ticari ilişkilere sahip olduğu Çin ve Güney Kore ile siyasi alanda yaşadığı güven bunalımı, Çin ve Rusya'nın Şanghay İşbirliği Örgütü nezdinde bölgedeki ABD hegemonyasına karşı yürüttüğü mücadele ve başlı başına Kuzey Kore tehdidi Japonya'yı kendi güvenliğini sağlayacak kapasitede bir ordu kurmaya itmektedir.

Özetle bir tarafta Anayasa'nın dokuzuncu maddesinin Öz Savunma Kuvvetlerine dahi izin vermediğini savunan kesim, diğer tarafta Anayasa'nın dokuzuncu maddesini değiştirerek ulusal silahlı kuvvetleri kurma yanlısı olan kesim tartışmalarını sürdürürken Japonya askeri alandaki normalizasyonu gerçekleştirmektedir.

2. Dünya Savaşı'nın sonunda büyük bir yenilgi alan, ekonomisi çöken, askeri güce sahip olma ve savaş ilan etme hakkı elinden alınan Japonya'nın askeri alanda bugün geldiği nokta ilgi çekicidir. Gerçekleştirdiği ekonomik mucizeye bağlı olarak uzun yıllar sivil bir güç olarak sivrilen Japonya, bu gücüne bir de askeri gücü ekleyerek dönemin konsepti "akıllı güce" sahip olarak uluslararası arenadaki konumunu ciddi şekilde güçlendirme yolunda ilerlemektedir.

ASYA-PASİFİK BÖLGESİNDEKİ ASKERİ KUVVETLER (Yaklaşık güçler)

1. Source: "The Military Balance 2009" publications of the U.S. Department of Defense and others (actual numbers as of the end of FY 2008 are shown for Japan).
2. U.S. ground forces in Japan and the ROK are combined figures of Army and Marine Corps personnel
3. Combat aircraft includes Navy and Marine aircraft
4. Total Number of Major Units, such as Divisions and Brigades, For North Korea, divisions only including military police for Taiwan
5. U.S. 7th Fleet is the number of forward deployment to Japan and Guam

Legend

Ground Forces (200,000 troops)	Naval vessels (200,000 tons)	Combat aircraft (500 aircraft)
--------------------------------	------------------------------	--------------------------------

KAYNAKÇA

Allden, Susanne and Ramses Amer. *The United Nations and Peacekeeping: Lessons Learned from Cambodia and East Timor*. Umea Working Papers in Peace and Conflict Studies 4, July 2007.

Armaoğlu, Fahir. *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi*. İstanbul: Alkım Yayınevi, 2004.

Defence of Japan 2009. Annual White Paper. Bkz. Erişim tarihi 12 Mayıs 2010. www.mod.go.jp/e/publ/w_paper/2009.html.

Ekrem, Erkin. *Hindistan-Japonya Güvenlik İşbirliği ve Çin: Hindistan'ın Güvenlik Tehdit Algılaması*. Stratejik Düşünce Enstitüsü, Ocak 2010.

Giffard, Sydney. *The Development of Democracy in Japan: Japan Among The Powers 1890-1990*. Yale University Press, 1994.

Gökerman, Uzey. "Nükleer silah ve caydırıcı güç olma politikaları." *İndigo Dergisi* 52 (Ocak 2010).

Gönen, Hakan. "Küreselleşme Çağında Japonya-ABD İlişkileri ve Japon Dış Politikasında Yeni Açılımlar." *Panorama Dergisi* 16 (Şubat 2006).

Green, Michael Jonathan and Patrick M. Cronin. *The U.S.-Japan Alliance: Past, Present, and Future*. New York: Council of Foreign Relations, 1999.

Haddad, William W. "Japan, The Fukuda Doctrine, And ASEAN." İçinde *Japan And Southeast Asia*. Editör Wolf Mendl. London: Routledge, 2001.

Hoyt, Edwin P. *Japonya: Asker Bir Ulusun İntiharı*. İstanbul: Sabah Kitapları, 1995.

Hughes, Christopher W. *Japan's Security Agenda, Military, Economic, Environmental Dimensions*. Washington: Lynne Rienner Publishers, 2004.

Kaneda, Hideaki. "Reforming Japans constitution." Project Syndicate. 2 May 2005.

Kawasaki, Tsuyoshi. "Postclassical Realism and Japanese Security Policy." *The Pacific Review* Vol 14 No 2 (2001).

Lacoste, Yves. *Büyük Oyunu Anlamak*. İstanbul: NTV Yayınları, 2007.

Lu, David J. *Japan: a documentary History (The Late Tokugawa Period to the Present)*. M.E.Sharpe, 1997.

McGray, Douglas. "Japan's Gross National Cool." *Foreign Policy* (Mayıs-Haziran 2002).

Midford, Paul. "Japan's Response to Terror: dispatching the SDF to the Arabian Sea." *Asian Survey* 2 (March/April 2003)

National Defense Program Outline. December 1995. Bkz. Erişim tarihi 2 Mayıs 2010. www.mofa.go.jp/POLICY/security/defense96/index.html.

Paris, Henri. "Du néant a la force de réserve policiere, puis a la force armée", *Géopolitique* 26 (2010).

Pehlivantürk, Bahadır. *ABD - Japonya İlişkileri: Cennete Bir Diken*. Stratejik Düşünce Enstitüsü, 12 Aralık 2009.

Samuels, Richard J. *Constitutional Revision in Japan: The Future of Article 9*. Brookings Institution, Center for Northeast Asian Policy Studies, 15 December 2004.

Sander, Oral. *Siyasi Tarih; İlkçağlardan 1918'e*. Ankara: İmge Yayınları, 2003.

Sato, Yoichiro. *Southeast Asian Receptiveness to Japanese Maritime Security Cooperation*. Asia-Pacific Center for Security Studies, September 2007.

Serra, Regine. "Japon: l'héritage irakien." *Politique Etrangere* (Janvier 2005).

Singh, B. "Japan's post-cold war Security Policy: bringing back the normal State." *Contemporary Southeast Asia* Vol 24/1 (April 2002).

Tatsumi, Yuki. *National Defense Program Outline: A New Security Policy Guideline or a Mere Wish List?* Center for Strategic and International Studies, 20 december 2004.

Tebib, Roger. "Le Japon, Sa politique de securite et ses actions internationales." *Geostrategiques* (2010) : 90.

The Guidelines for Japan-U.S. Defense Cooperation. 1999. Bkz. Erişim tarihi 2 Mayıs 2010. www.mofa.go.jp/region/n-america/us/security/guideline2.html.

The Japanese Constitution.

www.solon.org/Constitutions/Japan/English/english-Constitution.html.

Troudi, Mohammed Fadhel. "Les rapports entre le Japon et ses proches voisins des nouveaux enjeux pour l'Asie du Nord-Est." *Géopolitique* 26 (2010).